

Petr Žantovský: Jak jsem potkal knihy – 34. díl. Co je špatného na světě

24.07.2018 18:30

Dnešní kniha je opět výletem do minulého – a vlastně zčásti i předminulého století. Autor, žijící v obou řečených věcích, si v ní klade podstatné otázky, které si kladlo lidstvo sice odjakživa, ale v době vrcholící průmyslové revoluce s nečekanou brizancí a novým ideologickým vyfutrováním.

Foto: **Hans Štembera**
Popisek: **Petr Žantovský**

Ano, jde o spor mezi konzervativní tradicí a socialistickým modernismem. Tyto pojmy však v kontextu autorova života znamenaly v mnohém smyslu něco jiného, než jak je čteme dnes.

A především, a to byl také důvod mého návratu k této útlé, ale výživné knize, autor zde definuje, jak je u něho zvykem: velmi srozumitelnými a otrepanými intelektuálními metaforami prostými slovy, vlastně i naše dnešní dilema. Opět stojíme na rozmezí dvou světů, v bodu rozhodnutí. Chceme rozhodovat sami o sobě, svébytně, i s rizikem neúspěchu či vlastní škody? Nebo odevzdáme své osudy do čím dál méně viditelných rukou čím dál vzdálenější a efemérnější vrchnosti (chcete-li, říkejte si třeba Berlín, Brusel, Washington), ale pak neseme riziko nejvyšší: že totiž už o svém osudu rozhodovat nebudeme nejen nikdy, ale hlavně v žádném ohledu. Území svobody se zmenšuje tak rychle, jak rychle odevzdáváme svá rozhodovací práva „těm nahoře“. Tak já čtu níže citované úryvky ze spisku, který vyšel roku 1910 (česky 1925 – právě z tohoto starého překladu také vycházíme, protože umocňuje vyslovené myšlenky o dobovém syntaktickém a lexikálním koloritu). Nese věru příhodný název: Co je špatného na světě.

Jeho autora, Gilberta Keitha Chestertona (29. května 1874 – 14. června 1936) známe jako o autora románů a (dodnes oblíbených) detektivek, literárního a společenského kritika a

diskutéra, novináře, esejistu, básníka, historika, dramatika, křesťanského myslitele. Tak vám ho představí každá encyklopedie. Většinou nechá stranou slovo, které bych dal skoro na první místo, neboť se vztahuje jak k detektivním příběhům „otce Browna“, tak k teologické Orthodoxii. Tím slovem je slovo „moralista“. Přese všechny slupky a vrstvy, a co jich Chestertonovy texty mají – od hluboce transcendentních po lehounce, po anglicku ironické, prosvítá mravní étos, který ostatně na Chestertonovi imponoval i jeho velkému obdivovateli, Karlu Čapkovi.

Knihy Co je špatného na světě je složena z několika tematizovaných esejů, pro dnešní čtení jsem čerpal z toho, jenž se týká otázek konfliktu kolektivního rozhodování a individuální svobody. V dalších oddílech pak najdete úvahy o podstatě vládnutí, despotie i demokracie, o imperialismu, školství a výchově a roli autorit, také třeba i o feminismu... Zejména zde si neodpustím jednu citaci, která myslím nad jiné dává chápat Chestertonův myšlenkový a etický svět: *„Nespokojím se prohlášením, že má dcera musí mít neženšská práva, protože se jí staly neženšské křivdy. Průmyslové saze a inkoust politického tisku jsou dvě černi, jež nedělají běl. Většina přívrženců ženských práv by se mnou souhlasila, že v obchodech a továrnách jest ženství pod hanebnou tyranii. Já však chci zničit tyranii. Oni chtějí zničit ženství.“*

Procházku po Chestertonově knize začneme tedy – jak jinak – u Adama Úvahou o tom, k čemu jsou a nejsou sociální nauky, kde jsou jejich meze a rizika – tím hlavním je, jak jinak, jejich pokrytectví. Tuto kapitolu autor nazval metaforicky – „Lékařský omyl“

Každá moderní sociální studie má tvar, jenž je poněkud ostře vymezen. Zpravidla začíná rozbořem, statistikou, populačními tabulkami, úbytkem zločinnosti u independentů, vzrůstem hysterie u strážníků a podobnými zjištěnými údaji; končí kapitoulou, jež se obyčejně nazývá „Lék“. Lze přičítati téměř úplně na vrub této pečlivé, spolehlivé a vědecké metody, že lék nebývá nikdy nalezen. Neboť takový postup, totiž lékařská otázka a odpověď, jest chyba; první veliká chyba sociologie. Říká se jí vždy, že třeba zjistiti chorobu, než se nalezne lék. Avšak celá definice a důstojnost člověka vyžaduje, že v sociologii musíme vlastně najíti lék dříve, než najdeme chorobu. Ze všech příkladů omylů, jež vznikají z této fysické záliby, nejhorší jest omyl, jež máme před sebou: zvyk vyličovati do dna sociální neduh a pak předkládati sociální lék.

Sociální věda není nikterak spokojena s normální lidskou duší; má na skladě všeliké druhy smyšlených duší. Člověk, jakožto sociální idealista, často říká: „Už se mi omrzelo býti puritánem; chci býti pohanem,“ nebo „Za touto temnou zkušební dobou individualismu vidím zářící ráj kolektivismu.“ U tělesných neduhů však není takových rozdílů, co se týče konečného ideálu. Nemocný chininu může potřebovati a nemusí; jistě však potřebuje zdraví. Nikdo neříká: „Už se mi omrzelo toto bolení hlavy; chci trochu bolení zubů,“ nebo: „Jediný prostředek proti této španělské chřipce je trochu německých osypek,“ nebo: „Za touto temnou zkušební dobou kataru vidím zářící ráj dny.“ Avšak u našich veřejných problémů tkví celá nesnáze právě v tom, že jedni usilují o lék, který druzí pokládají za ještě horší neduh; nabízejí jako zdravý stav konečné poměry, jež by jiní nesmlouvavě nazvali stavem chorobným.

Toto jest zarážející a hlavní rys moderních sociálních úvah; že spor jest veden nejen prostě o nesnázích, nýbrž o cíli. Všichni se shodujeme, co jest zlo; měli bychom si však oči navzájem vyškrabati pro dobro. Všichni uznáváme, že líná šlechta je něco špatného. Žádným způsobem bychom však neuznali, že činná šlechta by byla něčím dobrým. Všichni se rozčilujeme na beznáboženské kněžstvo; avšak někteří z nás by se zbláznili hnusem nad náboženským kněžstvem. Kdekdo jest rozhořčen, je-li naše armáda slabá, i lidé, kteří by byli rozhořčeni

ještě více, kdyby byla silná. Nerozcházíme se jako lékaři o přesné povaze choroby, shodující se o povaze zdraví. Naopak, všichni se shodujeme, že Anglie jest nezdravá, avšak polovina z nás by se na ni nechtěla podívat ve stavu, jež by druhá polovina nazvala kvetoucím zdravím. Veřejné zlořády jsou tak nápadné a zhoubné, že všechny šlechetné lidi dohánějí k jakési umělé jednomyslnosti. Zapomínáme, že jsouce zajedno, co se týče zneužívání věcí, velmi se různíme v mínění o jejich správném používání. Tvrdím tudíž, že běžná sociologická metoda jest úplně marná: metoda, podle níž nízkou chudobu nejprve pitváme nebo prostituci katalogisujeme. Máme všichni nechuť k sprosté chudobě; bylo by však jinak, kdybychom počali uvažovati o samostatné a důstojné chudobě. Nikdo z nás neschvaluje prostituce; neschvaluje však všichni čistoty. Jediný způsob, jak se má pojednávat o sociálních zlech, jest přistoupiti ihned k sociálnímu ideálu. Všem nám jest patrna národní šílenost, avšak co jest národní zdravý rozum? Nazval jsem tuto knihu „Co jest nepravého (česky vyšlo jako „špatného“, pozn. pž.) na světě?“, avšak titul poněkud divný se vztahuje pouze k jednomu bodu. Nepravé je to, že se neptáme, co jest pravého.

Možná si vzpomenete na kunderovskou (z románu Žert pocházející) parafrázi výroku „Optimismus je opiem lidstva“. A při četbě dalšího úseku Chestertonova eseje (tentokrát s mezititulkem „Hledá se nepraktický muž“) nepochybně velmi rychle pochopíte, proč se mi právě ona věta v této souvislosti vybavila.

Idealism prostě znamená pohlížeti na každou věc s její praktické podstaty. Idealism prostě znamená, že bychom měli pohlížeti na pohrabáč, pokud má vztah k prohrabování, dříve, než budeme uvažovati o jeho vhodnosti k bití ženy; že bychom se měli tázati, je-li vejce dosti dobré pro praktický chov drůbeže, dříve, než rozhodneme, že vejce jest dosti špatné pro praktickou politiku. Avšak vím, že takové prazákladní úsilí o teorii (což však jest pouhé úsilí o cíl) člověka vystavuje lacinému nařčení, že šumaří, zatím co Řím hoří. Jistá škola se pokusila nahraditi mravní nebo sociální idey, jež dosud byly pohnutkami politiky, všeobecnou soudržností a úplností v sociálním systému, jíž se dostalo přezdívky „účelnost“. Nejsem si docela jist, jaká je tajná nauka zmíněné sekty v té věci. Avšak pokud rozumím, znamená, že bychom o stroji měli zjistiti všechno, vyjma, k čemu je. V našich dobách vznikla jistá neobyčejně zvláštní domněnka — domněnka, že když se něco nechce dařiti, potřebujeme praktického člověka. Mnohem spíše by bylo pravdou, že když se něco nedaří, potřebujeme nepraktického muže. Praktický člověk znamená muže zvyklého prosté denní praxi, způsobu jakým věci obyčejně jdou. Když něco nechce jíti, musíte míti myslitele, muže, jenž má nějakou nauku, proč věci vůbec fungují. Jest nesprávné šumařiti, když Řím hoří; avšak jest docela správné studovati hydrauliku, když Řím hoří.

„Účelnost“ jest ovšem marná pro týž důvod, pro nějž jsou marní „silní muži“, „síla vůle“ a nadčlověk. To jest, je marná proto, že jedná o činech teprve, když byly vykonány. Nemá filosofie pro příhody dříve, než se udají; nemá tudíž možnosti výběru. Čin může býti úspěšný nebo neúspěšný, teprve když jest hotov; má-li začíti, musí býti v teorii správný nebo nesprávný. Takového něco, jako je sázení na vítěze, není; neboť ještě není vítězem, na koho je sázeno. Není nic takového, jako je boj po boku vítězné strany. Člověk bojuje, aby věděl, která strana bude vítězná. Stal-li se nějaký počín, byl ten počín účinný. Byl-li zavražděn člověk, byla vražda účinná. Tropické slunce jest účinné, že lidi činí línými, jako lancashirský sekantský dílovedoucí, že je činí energickými. Maeterlinck jest tak účinný, když plní člověka zvláštní duchovní bázní, jako je firma Crosse a Blackwell, že člověka plní marmeládou. Vše závisí na tom, čím chcete býti naplnění.

Já, jenž jsem pravověrným křesťanem, mám raději marmeládu. Avšak obojí jest účinné, když bylo skutečněno; a neúčinné, dokud nebylo skutečněno. Člověk, jenž myslí mnoho na úspěch, jest jistě nadmíru ospalý sentimentalista; neboť se neustále musí dívati zpátky. Má-li rád jenom vítězství, vždycky musí přijíti pozdě k bitvě. Pro muže činu není nic než idealism.

Nutnost přísného ideálu jest v našich nynějších nesnázích daleko naléhavější a praktičtější než všechny okamžité plány nebo návrhy. Neboť dnešní zmatek zaviniilo jakési všeobecné zapomenutí všeho toho, k čemu lidé původně směřovali. Nikdo si nežádá toho, po čem touží; každý si žádá toho, čeho myslí může dosáhnouti: Lidé brzy zapominají, co člověk původně skutečně chtěl; a po úspěšném a silném politickém životě zapomíná i on sám. Všecko se pak zvrhá v pustou vřavu méně dobrého místo nejlepšího, v pandemonium pouhých „pis-aller“ (východisek z nouze, pozn. PŽ). Taková přízpusobivost však nejenom že znemožňuje veškeru hrdinskou důslednost, nýbrž znemožňuje i každý vskutku praktický kompromis. — Střední vzdálenost mezi dvěma body lze nalézt, jsou-li oba dva body v klidu. Můžeme dosáhnouti dorozumění ve sporu mezi dvěma stranami, jež obě nemohou dosáhnouti, čeho si žádají; nemůžeme však, nechtějí-li nám vůbec ani říci, čeho si žádají. Restauratér by chtěl mnohem raději, aby každý zákazník učinil svou objednávku rychle, byť by si objednal i dušeného ibise nebo vařeného slona, než aby každý zákazník seděl hlavu v rukou ponořený v matematické odhady množství pokrmů, jež mohou býti po ruce.

Naši praktičtí politikové zabraňují poměrům, aby vybědly ze zmatku, týmiž pochybnostmi o svých skutečných požadavcích. Nic neznemožňuje dorozumění tolik, jako právě splet' malých ústupků. Na každé straně nás přivádějí ve zmatek politikové, kteří jsou pro světskou výchovu, myslí však, že práce pro ni jest beznadějná; kteří si přejí úplné prohibice, jsou však jisti, že by jí neměli žádati; kteří želi nucené školní výchovy, avšak odevzdaně v ní pokračují; nebo kteří si přejí rolnického vlastnictví, a proto hlasují pro něco jiného. Právě tento zmatený a tápavý oportunism překází všemu. Kdyby naši politikové byli visionáři, dalo by se něco učiniti. Kdybychom se dožadovali něčeho abstraktního, mohli bychom dosáhnouti něčeho konkrétního.

Tak však nejen že jest nemožno dosáhnouti všeho, čeho si přejeme, nýbrž není možno dosáhnouti ani části, neboť to nikdo nedovede vyznačiti tak jasně jako mapu. Ta jasnost a dokonce tvrdost, jež byla při bývalých vyjednáváních, docela zmizela. Zapomínáme, že slovo „kompromis“ obsahuje kromě jiného strohé a zvučné slovo „promise“ (slib). Umírněnost není něco neurčitého; jest tak určitá jako dokonalost. Střední bod jest tak pevný, jako jest nejkrajnější bod.

Už jsem svrchu jednou užil slova pokrytectví, a to v přístupu určité části sociálních věd k předmětu jejich zkoumání, tedy člověka a společnosti. Také Chesterton k tomu slovu sahá, velmi účelně, v nadpise další kapitoly: „Nový pokrytec“.

Některým lidem se nelíbí slovo „dogma“. Naštěstí jsou volni a jest pro ně jiná volba. Pro lidskou mysl jsou dvě věci a jedině dvě věci, dogma a předsudek. Středověk byl dobou rozumu, dobou doktríny. Náš věk jest přinejlepším dobou básnickou, dobou předsudku. Nauka, tot' určitý bod; předsudek, tot' směr. Nauka jest, že jest dovoleno jisti vola, kdežto člověk že nemá býti jeden. Že čehokoliv by mělo býti jedeno co nejméně, tot' předsudek, jenž se často také nazývá ideálem. - Směr jest však vždycky fantastičtější než plán, Měl bych raději nejzastaralejší mapu cestydo Brightonu než všeobecný poukaz, že mám pořád jíti vlevo. Přímký, jež nejsou rovnoběžné, se konečně musí setkati; avšak křivky se mohou rozcházet povždy. Dva milenci by mohli kráčet podél hranic Francie a Německa, jeden po jedné a

druhý po druhé straně, pokud by jim nebylo neurčitě řečeno, aby se drželi od sebe. A to jest výstižné podobenství účinků naší moderní neurčitosti, jež vede na bludné cesty a dělí od sebe lidi jakoby v mlhách.

Zrovna tak jest tomu s politikou. Naše politická nerozhodnost lidi dělí, netmelí je. Za jasného počasí půjdou lidé po okraji propasti; avšak vyhnou se jí na hony za mlhy. Tak může Tory jíti až k samému okraji socialismu, ví-li, co je socialism. Je-li mu však řečeno, že socialismus jest duch, vznešené ovzduší, ušlechtilý, nevymezitelný směr, nuže, tu se mu vyhne s cesty. A také docela správně. Člověk může čeliti tvrzení důkazem; avšak zdravá bigoterie jest jediný způsob, jímž možno čeliti směru. Bylo mi řečeno, že japonský zápas spočívá ne v tom, že člověk náhle doráží, nýbrž že náhle povoluje. Toť jeden z mnohých důvodů, proč nemám rád japonské kultury. Užívati ústupu jako zbraně, to jest ze všeho nejhorší duch východu. Jistě však není síly, s níž jest tak těžko bojovati, jako jest síla, již lze snadno přemoci; síla, jež vždycky ustoupí a pak se vrátí. Taková jest síla velikého neosobního předsudku, jež v tak mnohých bodech ovládá moderní svět. Proti ní není vůbec zbraně, kromě strohé a ocelové zdravoti, odhodlání neposlouchati hesel a nedati se nakaziti chorobami.

Zkrátka, rozumová lidská víra se v době předsudků musí obmíti předsudky, zrovna jako se obrnila logikou v době logiky. Avšak rozdíl mezi těmito dvěma duševními metodami jest zřetelný a neklamný. Podstata rozdílu jest tato: že předsudky se od sebe rozbíhají, kdežto víry jsou vždycky spolu v boji. Věřící do sebe narážejí; kdežto bigotní si jdou s cesty. Víra jest věc hromadná a dokonce její hříchy jsou družné. Předsudek jest věc docela soukromá a dokonce jeho snášelivost jest misanthropií. Tak tomu jest s našimi nynějšími názory. Nepletou se sobě do cesty; toryjské listy a radikální listy si neodpovídají; ignorují se. Pravá kontroverse, čestný sek a výpad před společným posluchačstvem, se stala znova v naší době něčím velmi vzácným. Neboť upřímný kontroversista jest především dobrý posluchač; poslouchá důkazy protivníkovy tak dychtivě, jako vyzvědač by poslouchal protivníkovy dispozice. Avšak pokusíte-li se o opravdový spor s moderním listem protivné politické strany, shledáte, že mezi hrubostí a vytáčením se neuznává nic středního. Nedostanete jiné odpovědi než sprostých nadávek nebo mlčení. Moderní redaktor nesmí míti dychtivého ucha, jež se druží s čestným jazykem. Může býti hluchý a mlčeti; a tomu se říká důstojnost; anebo může býti hluchý a dělati křik; a tomu se říká britký žurnalism. V žádném případě není žádná kontroverse; neboť jediným cílem moderních stranických zápasníků jest upalovati z doslechu.

A znovu ten „kundera“ – snad jako návod k jakési „filosofii všeho“. Proč se divit, že další kapitolu Chasterton nazval prostě a výstižně „Jařmo optimismu“?

Obyčejnému Angličanovi, kdykoliv byl přiveden do nějaké tísně nebo bryndy, bylo vykládáno, že z nějakého zvláštního důvodu jest jeho situace pokrokem. Jednoho rána se probudil a shledal, že veřejné hospody, jichž po osm set let užíval zároveň jako hostinců a svatostánku, byly všechny znenadáni a surově zrušeny, aby rozmnožily bohatství asi šesti nebo sedmi lidí. Člověk by si myslel, že proto asi byl rozmrzen; na mnoha místech také byl a byl potlačen vojskem. Avšak nebylo to jen vojsko, jež ho drželo potichu. Potichu jej drželi jak mudrci, tak i vojsko; šest nebo sedm mužů, kteří chudému odňali hospody, mu říkali, že to nečiní pro sebe, nýbrž pro náboženství budoucnosti, pro veliký úsvit protestantismu a pravdy. Kdykoliv tedy byl šlechtic sedmnáctého století přistižen, jak odstraňuje rolníkův plot a krade jeho pole, šlechtic poukázal na tvář Karla I. nebo Jakuba II., a tak odvrátil pozornost prostého sedláka. Velicí puritánští lordové zřídili obec pospolitou a zničili obecné pozemky. Zachránili své chudší krajany před hanebným placením daní na stavbu lodí tím, že od nich vybírali poplatky

z pluhu a rýče, jež, aby chránili, byli nade vši pochybnost příliš slabí. Jedno krásné staré pořekadlo anglické učinilo tento pohodlný aristokratický zvyk nesmrtelným:

*Před soud honí ubožáky,
když ukradnou husu s trávy.
Ne však velké zlosyny,
co jí kradou pastviny.*

Avšak zde stojíme před zvláštním problémem poslušnosti jako v otázce klášterů. Ukradli-li huse obecní pastvinu, lze jen říci, že byl velikou husou lid, že to strpěl. Abych řekl pravdu, šli na něj s rozumovými důvody; vysvětlovali mu, že toho všeho jest zapotřebí, aby stuartovského lišáka dostali za moře. Tak v devatenáctém století velcí šlechticové, kteří se stali majiteli dolů a řediteli drah, vážně ujišťovali každého, že to nečiní ze záliby, nýbrž pro nějaký nově objevený hospodářský zákon. Tak vzkvétající politikové naší generace předkládají zákony, aby ubohým matkám zabránili choditi s vlastními nemluvněty; nebo klidně zakazují svým pastýřům píti pivo v hostincích. Nad touto drzostí však nikdo neřve (jak byste mysleli) jako nad hanebným feudalismem. Mírně se kárá jako socialismus. Neboť šlechta je vždycky pokroková; jest to jakási forma prostopášnosti. Jejich hostiny se prodlužují čím dál tím později do noci; neboť jejich snahou jest žítí zítřek.

Jak jste jistě v předchozím textu ocenili, nic moc se v těch dějinám nemění. Jak by se asi Chestertonovi líbilo třeba v našem Parlamentu při schvalování vlády nebo slovuťném „porcování rozpočtového medvěda? Leč to jen na okraj.

Podstatu onoho, úvodem vytčeného přemýšlování o lité řezi mezi osobně zvolenou svobodou a někým shůry vnuceným dobrem uzavírá Chesterton až apokryfně v kapitole s názvem „Jones bez domova“. Do závorky jen malá nápověda: pojmy a jejich obsahy se mění, ale podstata fenoménů, které porůznu označují, nikoli. To, co Chesterton před více než sto lety nazýval „socialismem“, si dnes pyšně nechá říkat třeba „liberální demokracií“.

Tak byla budoucnost, o níž jsme mluvili na začátku, vždycky (alespoň v Anglii) spojenkyňi tyranie. Obyčejný Angličan byl podveden o svůj majetek, jaký byl, takový byl, a vždycky ve jménu pokroku. Ničitelé klášterů mu odňali chléb a dali mu kámen, ujišťující jej, že to jest drahý kámen, bílý Oblázek vyvolenců Páně. Vzali mu jeho stavění máje a jeho původní venkovský život a místo nich mu slíbili zlatý věk míru a obchodu zahájeného v Krystalovém paláci. A nyní mu odnímají poslední zbytek jeho důstojnosti jakožto majitele domu a hlavy rodiny a slibují mu za to utopie, jež se (dosti přiléhavě) nazývají „Anticipace“ nebo „Novinky odnikud“. Vracíme se vlastně k hlavnímu rysu, o němž byla učiněna zmínka. Minulost jest pospolitá; budoucnost musí býti individualistická. V minulosti jsou všechny zlořády demokracie, rozmanitosti a násilí a pochybnosti, avšak budoucnost jest čirý despotism, protože budoucnost jest čirým rozmarem. Víím, že včera jsem byl lidským pošetilcem, avšak zítra mohu snadno býti nadčlověkem.

Moderní Angličan jest však jako člověk, jenž by hned z té hned z oné příčiny měl býti neustále odháněn od domu, v němž zamýšlel započítí svůj rodinný život. Ten člověk (nazveme jej Jones) vždycky toužil po božsky obyčejných věcech; oženil se z lásky, vybral si nebo vystavěl domeček, jenž mu sedí jako ulitý; jest hotov státi se pradědečkem a místním bohem. A právě když se do něj stěhuje, něco se zcuchne. Nějaká tyranie, osobní nebo politická, jej znenadání nepřipustí do domu; a musí svá denní jídla požívati v zahrádce před domem. Mimojdoucí filosof (jenž čirou náhodou jest tím, jenž jej vypudil) se zastaví, opře se elegantně o plot a

vykládá mu, že nyní žije smělym životem z hojnosti přírody, jenž bude životem velebné budoucnosti. Jemu se však zdá, že život v zahrádce před domem jest více směly než hojný a musí se odstěhovati do chudého bytu v sousední ulici. Filosof (jenž jej vypudil) náhodou si zajde do jeho bytu pravděpodobně s úmyslem zvýšiti činži a zdrží se, aby mu vyložil, že nyní vede opravdový život obchodního snažení; že hospodářský zápas domácího s ním jest jedinou věcí, z níž může ve velebné budoucnosti vzejíti bohatství národů. Jest v hospodářském zápasu poražen a jde do chudobince. Filosof, jenž jej vyhodil (jenž v tu chvíli náhodou právě koná inspekci v chudobinci) jej ujišťuje, že nyní konečně jest ve zlaté republice, jež jest cílem lidstva; jest v rovnoprávné, vědecké socialistické obci, jež jest majetkem státu a řízena veřejnými úředníky; tedy v republice velebné budoucnosti.

Přese všechno jsou však známky, že nerozumný Jones ještě sní o své staré představě, že bude míti obyčejný domov. Žádal tak málo a bylo mu nabízeno tak mnoho. Světy a systémy mu byly nabízeny jako úplatky; byl mu nabízen Eden a Utopie a Nový Jerusalema a on chtěl jenom dům; a ten mu byl odepřen.

Takový příměr doslovně není upřílišněním fakt anglických dějin. Bohatí doslovně vyhodili chudého z dávného hostinského domu na cestu, stručně mu pověděvše, že to jest cesta k pokroku. Doslovně jej vnutili do továren a moderního mzdového otroctví pořád jej ujišťující, že to jest jediná dráha k bohatství a kultuře. Zrovna jako odvěkli venkovana od klášterního pokrmu a piva řkouce, že ulice nebeské jsou dlážděny zlatem, tak jej nyní odvěkli od vesnického pokrmu a piva řkouce, že ulice londýnské jsou dlážděny zlatem. Jako vstoupil do chmurného portálu puritanismu, tak vešel do chmurného portálu industrialismu, neboť mu bylo řečeno, že oba dva jsou branami budoucnosti. Dosud chodil jenom Ze žaláře do žaláře, ba do tmavějšího a tmavějšího žaláře, neboť kalvinism nechal otevřeno jedno okénko do nebe. A nyní se od něho žádá tímž velitelským a vzdělaným tónem, aby vešel do jiného portálu, u něhož má odevzdati do neviděných rukou své děti, svůj drobný majetek a všechny zvyky svých otců.

Idea soukromého majetku, všeobecného avšak soukromého, idea rodin volných, ale přece rodin, domácnosti demokratické, avšak přece domácnosti, idea jednoho domu pro jednoho muže - to zůstává vlastním snem a magnetem lidstva. Svět snad přijme něco více oficielního a všeobecného, méně lidského a milého. Ale svět bude jako životem zklamaná žena, jež vstoupí ve všední manželství, protože nemůže vstoupiti ve šťastné. Socialismus snad je osvobozením světa, není však touhou světa.

(G. K. Chesterton – Co je špatného na světě. Přeložil Ladislav Vymětal. Praha: Nakladatelská společnost Rozmach 1925, reprint Praha: Votobia 1997, ISBN 80-7220-062-3)